

Megyeri Márta

Pedagógia, andragógia

A követelménymodul megnevezése:
Interakció az egészségügyi ellátásban

A követelménymodul száma: 2321-06 A tartalomelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-012-50

PEDAGÓGIA, ANDRAGÓGIA

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Ön már ápolóként dolgozik egy nagyobb kórházban. Nagyon szereti hivatását, munkatársait. Osztályukra ápoló tanulók érkeznek. Munkaköréből adódóan Ön is részt vesz a hallgatók képzésében.

Gondolja át, hogyan fog velük foglalkozni, miként tanítja, gyakoroltatja velük az ápolói munka feladatait, hogyan készíti fel őket a munkaterületen elvégzendő tevékenységekre! Elevenítse fel emlékeit, milyen volt, amikor Önt tanították. Voltak-e kedvenc tanárai, oktatói, főnövére és miért pont ők voltak? Hogyan, milyen módszerekkel dolgoztak, kommunikáltak? Volt-e olyan tanár, oktató, aki más miatt maradt emlékezetes? Miért? Gyűjtse össze, hogy az Ön esetében hogyan sikerült felkelti az érdeklődését, mikor volt eredményes az oktatási folyamat?

Mindaz, amit leírt, már a pedagógiához kapcsolódik. Életünk során mindannyian részt veszünk benne, diákként és oktatóként, tanárként. Tehát a már meglévő tapasztalatainkat, információinkat rendszerezzük most.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

1. Mi is a pedagógia? Mi a tárgya? Mi a pedagógus feladata?

"Az emberiség jövője a neveléstől, ettől a változtatható programrendszertől függ. Csodálatos lehetőség felé nyit kaput, de ugyanakkor szörnyű veszedelemnek teszi ki az emberiséget"

Szent-Györgyi Albert idézete pontosan mutatja, mekkora felelősség mások nevelése, tanítása, terelgetése. Megfelelő módszerekkel szárnyakat adhatunk, de le is törhetjük ezeket a szárnyakat, esetleg egy életre szóló törést, sérülést, lelki traumát okozva. Az emberiség történelme ennek a programrendszernek, programozásnak a fokozatos változását tükrözi. Ha összehasonlítjuk magunkat egy "civilizálatlan" törzsben élő emberrel, láthatjuk, hogy a különbség az eltérő nevelési programban található. A nevelésről tehát mondhatjuk, hogy az emberiség egyik legfontosabb tevékenysége. Ez máris további kérdéseket vet fel: Ki alkalmas a fiatalok tanítására? Az idősebbek tanítsanak? Hogyan és mit tanítsanak? Ki tanítsa a tanítókat? Milyen világképet adjanak át a tanítók? Az egyik leglényegesebb kiindulópont, tényező, amely a cselekedeteket, tetteket meghatározza, az az értékrendszer, amelynek legjelentősebb része fiataloknál alakul ki.

Kozma Béla megfogalmazásában a neveléstudomány azon tudományok összefoglaló neve, amelyek az ember céltudatos alakításának lehetőségeivel foglalkoznak. Gyakran használjuk a neveléstudomány szó helyett a pedagógia kifejezést. A pedagógia szűkebb jelentése megegyezik a neveléstudománnyal, tágabb értelemben azonban nemcsak a neveléssel – oktatással kapcsolatos elméleti vizsgálódás megnevezésére, hanem a nevelés – oktatás gyakorlatára is alkalmazzuk. Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a pedagógia a nevelés elméletére és gyakorlatára egyaránt használt komplex fogalom. A pedagógia elmélete a – a neveléstudomány – a nevelés alapvető elvi kérdéseivel, cél-, feladat- és eszközrendszerével foglalkozik. Az elmélet és a gyakorlat nem lehet ellentétben egymással, nem is szakadhat el egymástól, és nem lehet lényeges fáziskülönbség köztük.

A pedagógia tárgya a gyermek alakításának, fejlesztésének folyamata. E folyamat során megtanítja:

- a gyermeket a valóság megismerésére, ezáltal a világ birtokbavételére,
- annak átalakítására a művelődés és közéletiség megvalósítása során,
- az emberek közötti kapcsolatok eszközeire, formáira és törvényeire,
- bevezeti a gyermeket az értékek világába, orientálja az értékrendszer alakulását.

Ha a pedagógia főbb ágait szemügyre vesszük, akkor a pedagógiai jellegű tudományok egész rendszerét ismerhetjük meg:

- általános pedagógia (nevelés célja, lehetőségei, alapfogalmai)
- nevelélmélet (a nevelés folyamata, tartalma, elvei, módszerei, szinterei, eredményei)
- didaktika (oktatás elmélete)
- módszertanok
- neveléstörténet
- összehasonlító pedagógia
- gyógypedagógia (testileg, idegrendszerileg sérült, fogyatékos gyerekek nevelési lehetőségei)
- iskolaszerveztan
- életkorok pedagógiája (óvodapedagógia, iskolapedagógia, felsőoktatás pedagógiája, felnőttoktatás pedagógiája – andragógia)

- nevelési színterek pedagógiája (családi nevelés, bentlakásos intézmények, napközi otthonok, tömeg-kommunikációs pedagógiája)

A pedagógia tárgyánál fogva sok tudománnyal kapcsolódik, ezek megfelelő bevonása nélkül nem is oldhatja meg feladatait. A pedagógia, mint a személyiség fejlesztésével foglalkozó tudomány, kapcsolatba kerül a természettudományok és társadalomtudományok meghatározott csoportjaival. A tudományok közötti kapcsolatot fejezi ki a tudományközi (interdiszciplináris) kapcsolat. Azokat a tudományokat, amelyek egy másik tudomány munkáját segítik, támogatják, segédtudományoknak nevezzük. Közös vizsgálódásuk határain sok és gazdag anyag gyűlik össze. Így keletkeznek új tudományok, a határtudományok. A pedagógia más tudományokkal interdiszciplináris kapcsolatba kerül. Ilyen tudományok:

- filozófia
- biológia (pl. genetika, anatómia, fiziológia)
- pszichológia (pl. neveléslélektan, szociálpszichológia, pszichiátria, mentálhigiéné)
- szociológia (pl. nevelés-szociológia, oktatás szociológia)
- matematika (pl. matematikai statisztika)
- közgazdaságtan (pl. oktatás gazdaságtan)
- kibernetika.

A sokféle interdiszciplináris kapcsolat érvényesítése és a pedagógia tárgyának, speciális funkciójának figyelembevétele különösen fontos, mert a tudományközi kapcsolatok szerepe megnőtt. Azonban az interdiszciplinaritás kizárólagos érvényesítése és mások elhanyagolása egyoldalúságot eredményezhet.

A pedagógia komplex fogalom, magában foglalja a nevelés elméletét és gyakorlatát egyaránt. A pedagógia fogalma átfogja a valóságos nevelési – oktatási – képzési gyakorlatot. A pedagógia tárgya a gyermek alakításának, fejlesztésének folyamata. A pedagógia, mint önálló tudomány, a pedagógiai jellegű tudományok egész sorát magában foglalja. A pedagógia más tudományokkal interdiszciplináris kapcsolatban áll.

2. A nevelés fogalma, alapvető jegyei, a nevelés kialakulása

*A magzat zenei nevelését már az anya születése előtt kilenc hónappal el kell kezdeni.
(Kodály Zoltán)*

Kodály Zoltán megfogalmazása szerint a zenei nevelés már az anyaméhben elkezdődik és a nevelés hatására a gyermek születése pillanatától kezdve folyamatosan fejlődik, formálódik. A fejlődés olyan időben lezajló biológiai folyamat, amelynek meghatározott iránya van, minőségileg különböző szakaszokra oszlik, kezdete és befejezése van. Az egyedfejlődés (ontogenetikus fejlődés) az a folyamat, amely során a biológiai egyed fejlődése a megtermékenyítéstől a halálig végbemegy. Ez a fejlődés a velünk született biológiai diszpozíciók, lehetőségek alapján végbemegy akkor is, ha nem avatkozunk be a folyamatba. Ez azonban nem elegendő ahhoz, hogy az ember társadalmi lényvé váljon. A nevelés feladata általában az, hogy ebbe a természeti folyamatba beavatkozva olyan hatásokat érjen el, olyan értékeket adjon át, úgy szervezze meg a környezeti feltételeket, hogy az egyén fejlődése a társadalom számára kedvező irányba történjen. A nevelés fogalmának változása mintegy történeti visszatekintés is. A nevelés szó fogalma különböző népeknél más és más jelent. Abban viszont mindegyik meghatározás megegyezik, hogy a fejlődésbe valamilyen beavatkozást ért rajta. Nyelvünkön a nevel – nő, növel, gyarapít, latinul „educatio” – vezetés valahová arra utalnak, hogy a nevelés és folyamata egy alacsonyabb állapotból való kivezetést, felemelést jelent.

Az őskorban a nevelésnek elsősorban hagyományörző, asszimilációs funkciója dominált. A tanulás módszere az volt, hogy a gyerekek anyjuk vagy apjuk munkáját figyelve és utánozva sajátították el a gyakorlati készségeket. A felnőttek, a szülők úgy segítették a gyerekek mintakövetését, hogy az adott munkafolyamatot lassabban, "szemléletesebben" végezték el. Az utánzáshoz itt már a bemutatás, a "szemléltetés" módszere társult. A nevelés ekkor elsősorban a tapasztalatok átvétele-átadása, az életszabályok közvetítése és a legfontosabb ismeretek átadása, mely az életbemaradás feltétele. Idővel ez a tevékenység egyre szervezettebbé vált. A nevelés folyamata mintegy integrálódott a mindennapi élet egész tevékenység rendszerében. A gyerekek tehát a mindennapi élet folyamatában sajátították el, szívták magukba mindazt, ami az ősi társadalom kultúráját alkotta. A nevelés alapformái az élet egészébe integrálódtak. Ekkor még nem létezett elkülönült oktatás-nevelés; a tanításnak, tapasztalatátadásnak ezt a formáját maga a társas élet kényszerítette ki.

Az ókorban a nevelés elméletét és gyakorlatát egyaránt a társadalom, a társadalom elvárása határozta meg. A görög nevelés célja az erkölcsösség elsajátítása. A spártai nevelésben is a társadalmi körülmények dominanciája jelenik meg: edzett, egészséges, bátor és engedelmes katonákra volt szüksége a társadalomnak. A római nevelés koncepcióját is a társadalmi gyakorlat határozta meg.

A középkori nevelés célja az erkölcsi tökéletesség elérése volt. Központi eleme a vallás. A humanista nevelés a tökéletes ember kialakítását tűzte ki célul. A homo universalis olyan nevelési elképzelést takar, amelyben a laikus ember világi műveltségigénye valósul meg. Az iskolák felügyeleti jogát lassan felváltotta az állam. Az előbbi nevelés felfogások egyöntetű jellemzője, hogy a nevelés és a társadalom nagyon szoros, kölcsönös kapcsolatát feltételezik.

A 18. század kiemelkedő egyénisége, **Comenius** alkotta meg a nevelés történetében az első részletesen kimunkált pedagógiai rendszert. A gyerekek aktivitása ebben a nevelési modellben háttérbe szorul, passzív befogadók voltak. A pedagógus szerepek közül az értékelő, osztályozó, felülről minősítő, közvetlenül és tekintélyi alapon irányító magatartás dominált. **Herbart** a 19. század első felében dolgozta ki a pedagógia elméletét. Az első lélektani alapozású pedagógiai rendszer is az ő nevéhez fűződik. Szerinte a nevelés mindenható, mert minden gyermekben kialakíthatóak az erkölcsi eszmék. Ő vezette be a pedagógiában a „nevelés–oktatás” fogalmát. A nevelés történeti és egyben nemzeti jellegének hangsúlyát emeli ki az a nevelési felfogás, amely szerint a nevelés a kultúra értékes elemeinek egyik nemzedékről a másikra való átszármaztatása. **Weszely Ödön** „porosz definíciója” szerint a nevelés „az ember összes képességeinek összhangzatos és egyenletes kifejlesztése”. A nevelés a nevelő szándékos, tudatos és tervszerű hatása a növendékre. **Finánczy Ernő** szerint a nevelés mindig egész emberre, személyiségre való hatást jelent. A nevelés szerinte nagykorúaknak kiskorúakra való egyetemes és tervszerű ráhatása avégből, hogy a fiatal nemzedék majdan egyéni és nemzeti feladatainak egy erkölcsi cél mértéke szerint tudatossággal és szabadsággal megfelelhessen.

Az XX. században bekövetkező társadalmi, gazdasági, kulturális és tudományos eredmények ösztönző hatást gyakoroltak a nevelés megújítására. **Bábosik István** szerint megkülönböztetünk:

- normatív nevelési koncepciók: Elsősorban a direkt nevelési módszerek alkalmazásának kedvez. Ennek lényege, hogy a nevelő hatás fő forrása a pedagógus, aki szelektáló, preferáló, közvetítő szerepet tölt be. A gyermek elsősorban befogadó
- Értékrelativista koncepciók: Lényege, hogy a magatartási normák vagy erkölcsi értékek közvetítése helyett a gyerekeket életszerű körülmények között kell tevékenykedtetni. A nevelő közvetlenül nem hat a gyerekekre. A közösséget, a csoportot, azok életét és tevékenységét célirányosan szervezi, és közvetett úton irányítja.

A nevelés fogalma, tartalmi jegyei. A nevelés bonyolult, összetett folyamat. Jellemzője, velejárója a változás a fejlődés. Ebben a folyamatban a gyermek általában passzív szerepet tölt be, mintegy „elszenvedi” a nevelés folyamatát. Ez a fejlődés csak tudatosan megtervezett, megszervezett és irányított tevékenység révén mehet végbe.

A nevelés folyamatában nagyon fontos a „hatás, hatásrendszer” szerepe. Jelenti egyrészt magát a folyamatot, másrészt ennek a folyamatnak az eredményét, harmadrészt jelent képességet a változtatásra. A fejlesztő hatásnak két formáját különítjük el.

- tervszerű (avagy intézményes) fejlesztő hatás: Meghatározott célja van és ennek eléréséhez tudatos eljárásmodokat alkalmaz,
- spontán (avagy intézményen kívüli) fejlesztő hatás: Ennek sorába tartozik minden környezeti tényező, mellyel az egyén valamilyen módon kapcsolatba kerül. Ez a kapcsolat lehet közvetlen vagy közvetett.

A nevelés lényeges tartalmi, fogalmi jegyei tehát a következők: fejlődés, fejlesztés, hatás, tervezés, irányítás, tevékenység, tevékenykedtetés. A nevelés az a folyamat, amelyben a pedagógus által irányított gyermeki tevékenységrendszer fejleszti az egyén képességeit, a fejlesztő hatások révén kialakul értékrendszere, személyisége, amelyek lehetővé teszik számára az egyéni és társadalmi feladatok megoldását. Jellemzői:

- csak az emberre jellemző
- történelmi jellegű
- nemzeti jellegű, mert minden egyed nevelésében befolyásolók az adott nép hagyományai, felfogása, értékei
- tudatos, tervszerű és szervezett
- fejlesztő hatású
- bipoláris – azaz kétirányú – folyamat, melynek jellemzője a nevelő és nevelt kölcsönös kapcsolata, egymásra hatása.

A nevelés az a folyamat, amelyben a pedagógus által irányított gyermeki tevékenységrendszer fejleszti az egyén képességeit, a fejlesztő hatások révén kialakul értékrendszere, személyisége, amelyek lehetővé teszik számára az egyéni és társadalmi feladatok megoldását. A nevelésben érték és valóság, pedagógiai értékeszme és valóságos fejlesztés, fejlődés szintézise valósul meg konkrét tevékenység által.

Lapozzon a Tanulásirányító 1. feladatához; a feladat megoldása után itt folytassa a tananyag feldolgozását!

3. A didaktika tárgya, feladata, módszerei

Didaktika (oktatáselmélet) A pedagógiának azon ága, amely a nevelés testi, értelmi, erkölcsi területei közül az értelem képzésével foglalkozik (Herbart, Fináczy). „A didaktika az oktatás területén jelentkező elméleti és gyakorlati problematikák összességével foglalkozó szubdiszciplína (= tudományág). A didaktika kritériumokat állít, útmutatást nyújt és mércét ad a cél – tartalom – folyamat – szervezés – módszer – és eszköz terén.” (Falus Iván)

Olyan tudományos rendszerről van szó, amely a tanulási stratégiák áttekintésével, a tanulásirányítás problémáinak megvilágításával és szervezeti–metodikai alternatíváinak feltárásával lehetővé teszi a pedagógus számára az önálló döntéshozatalt. Sőt, az optimális személyiségfejlesztés érdekében igényli is tőle azt. (Nagy Sándor, 1988)

Maga az elnevezés görög eredetű, a didaktikosz (oktató), didaszkó (tanítók) és didaszkein (oktatni) szóból származtatható. A pedagógiai tudományban Comenius (1632) "Didactica Magna" (A nagy oktatástan) c. munkájával teremtette meg a didaktika egységes, rendszerezett, máig is érvényesülő elméletét.

Comenius didaktikán azt az általános művészetet értette, amellyel "mindenkit mindenre meg lehet tanítani". Didaktikájában az oktatás és a nevelés kérdései összevegyültek, amit Comenius kifejezésre is juttatott: "mert hát mi a tudomány erkölcs nélkül?".

A szűkebb értelemben vett didaktikai műveket csak a XIX. században kezdték publikálni. Ekkor már a didaktika és a nevelélmélet szétvált egymástól.

A didaktika az oktatás (a tanítás–tanulás folyamatának) elmélete. Azon elvek, tételek, követelmények rendszerezett feltárásával foglalkozik, amely az oktatási folyamat két oldalára, nevezetesen a tanári tevékenységre (tanításra) és a tanulói tevékenységre (tanulásra) vonatkozik. (Szántó K., 1987)

A fenti meghatározásból kitűnik, hogy az elméleti tételek mellett tartalmaz értékelő és normatív ítéleteket, szabályokat is. Nem tekinthetjük tehát a didaktikát kizárólag elméleti vagy alkalmazott tudománynak, mivel az egyszerre mind a kettő: elméleti és gyakorlati tudomány, amely mind nagyobb figyelmet fordít – a pedagógus által közvetített – elméleti ismeretek gyakorlatban is végrehajtható alkalmazására.

Így a didaktika hagyományos kérdései a “mit és hogyan tanítsunk?” kiegészülnek a “kit tanítsunk és milyen eredménnyel, miért?” kérdésekkel. Ez a tény lényeges módosulást eredményez az oktatáselmélet tárgyának meghatározásában, és ezáltal egyre közelebb jutunk a funkciójához is. Miszerint e funkció nem lehet egyéb, mint irányított tanulás útján a személyiség formálása, képességeinek optimális fejlesztése. (Nagy Sándor, 1981)

Az így értelmezett tanítási–tanulási folyamat lehet a hatékony oktatás tárgya. Oktatás fogalmán tehát mindig aktív tanítási és tanulási tevékenységet értünk, amely egymással szoros kölcsönhatásban van.

Az oktatáselmélet a neveléstudomány szerves része, amely a személyiség- és képességfejlesztésként értelmezett tanítási–tanulási folyamat (oktatás) célkategóriái mentén körvonalazza a művelődési anyag kiválasztásának és elrendezésének lehetőségeit. Bemutatja a folyamat funkcióit, tervezési–szervezési szintjeit, és a célirányos tanítási–tanulási stratégiák, módszerek, eszközök és értékmérők szisztematikus kifejtését is megadja. (Nagy Sándor, 1997)

Andragógia

Az andragógia görög eredetű szó. Egyesek szerint a felnőtt férfi (andr) + vezetés (agoge) szavakból ered. Valószínűsíthető, hogy a „pedagógia” (paidagogos: gyermekvezetőt jelent, az a művelt rabszolga, aki a rabszolgatartó gyermekét kísérte az iskolába) analógiájára egyszerűen a megkülönböztetés végett a szó első tagját a „ped” kifejezést (görögül gyermeket jelent) felcserélték az „andr”-ral.

Az andragógia fogalma

Az andragógia a felnőttek iskolai és iskolán kívüli nevelésének, oktatásának, képzésének történetét, cél- és feladatrendszerét, folyamatának törvényszerűségeit és sajátosságait, intézményeit, módszer- és eszközrendszerét kutató tudomány. A szakirodalomban az andragógia kifejezést a gyakorlati felnőttnevelői munka megnevezésére is használják.

Az andragógia más tudományterületekből is átvesz és hasznosít ismereteket, a saját speciális tudásanyaga mellett, így tehát szintetizáló tudomány.

- A pszichológia a felnőtt személyiségének feltérképezéséhez és megismeréséhez ad segítséget.
- A szociológia sok információt nyújt a felnőttképzés szakembereinek, például a különböző társadalmi rétegek bekapcsolhatóságáról a képzési folyamatba.
- A szociálpszichológia a csoportfolyamatok megismeréséhez ad ismereteket.

A gyermekkorunkban megszerzett tudás ma már nem feltétlenül érvényes abban a világban, amelyben felnőttként kell élnünk. Új, más értékek, magatartásminták jelentek meg a munkához való viszonyban, ami ma már generációs szinteken jelentkezik. Kitolódott a fiatalságnak a felső határa, a szakmaválasztás és a családalapítás időpontja későbbi életkorra tolódott. Ha az elsőként választott szakma nem felel meg a munkaerőpiac igényeinek, van lehetőség újabbak elsajátítására. A munkába lépők közül egyre többen vesznek részt intézményes oktatásban, és az oktatásban részt vevők egyre többen szakítják meg tanulmányaikat munkatapasztalatok szerzése céljából.

A felnőttek a szisztematikus tanulást gyerekkorukban kezdték meg, felnőtté válásukig lényegileg azonos módon tanultak, nehezen váltanak át a felnőtt emberek számára megfelelő tanulási módokra. Az andragógia kialakulása óta együttmozgott a pedagógiával, és szintén szembekerült az oktatás sematikus szervezésének és vezetésének veszélyével. A 90-es években a felnőttek mennyiségileg hirtelen megugrott képzésében, továbbképzésében jelentős számban pedagógusok vettek részt. Ezt ellensúlyozta a gazdaság közvetlen hatása, a szakmai képzésben oktató gyakorlati szakemberek, mérnökök részvétele.

A felnőttképzés fejlesztés egyik alapkérdésévé vált, hogyan lehet segíteni a felnőttek tanulását, akik már nem főfoglalkozású tanulók, s akiknek feltehetően tanulóképessége is csökkent.

A pedagógiai a nevelést a 3-tól 18/19-éves korú gyermekekkel, fejlődő emberekkel gyakorolja, hatásköre pedig a család és az iskola működése.

Az andragógia a társadalmi munkamegosztásba belépett fiatalok és életkori tekintetben is egyértelműen felnőttek iskolai és iskolán kívüli nevelésének alapelveit vizsgálja és gyakorolja. Így az iskolán kívül más intézményeket is elfogad, például művelődési házakat, klubokat, könyvtárakat.

A pedagógia tanárközpontú alá-fölérendeltségével szemben az andragógia a tanulóközpontúságot, a partnerséget, az önirányítást helyezi szembe, azaz míg a pedagógia nem kezeli egyenrangú félként a diákot, az andragógia felnőttként kezeli a résztvevőt. A tanár irányító, a témát, feladatokat, megoldási utakat előíró funkciójával a tanulót passzívvá teszi, míg az andragógiai szellemben a tanuló aktivizálása történik megbeszéléssel. Megismertetés és felfedeztetés, instrukció és helyzet-teremtés, egyéni és csoportos feladatmegoldás, verseny és együttműködés, kudarc és siker, ítélet és autonómia, szakértelem és azon túl módszertani tudás áll a modellben egymással szemben. (Szokoly 2004)

A valóság magától értetődően árnyaltabb, függ attól is, hogy az iskolarendszerű képzésnek (pedagógia) és az iskolarendszeren kívüli képzésnek mely szegmensét, mely szereplőjét – sőt egészen az egyéni oktatói különbségek szintjéig differenciálhatunk – mely oktatóját vizsgáljuk. Az elmúlt években a humánerőforrás fejlesztési források jelentős összegeit fordította a fejlesztéspolitika és az ágazati irányítás a közoktatás szakmai megközelítésének a fenti modellben az andragógiai szellemiséghez kapcsolt elvek, a deklarált célok szerint korszerű pedagógiai megközelítés érvényre juttatása érdekében. Természetesen a meghaladni szándékozott pedagógiai elvek is megjelennek az andragógia napi gyakorlatában, mert ez meghatározóan személyes kompetenciák függvénye.

Az egyenrangú partnerkapcsolat, az egymás figyelmes meghallgatása, az egymástól való tanulás ösztönzése, óvatos irányítással, segítséggel a felnőttek sajátos tanulási folyamatát alapozza meg. A legfontosabb motivációt a megoldatlan problémahelyzet (élet vagy munka) eredményezi, ezért a felnőttek praktikus, azonnal hasznosítható tudást igényelnek, melyek alkalmazhatósága, gyakorlati sikere újabb motivációt jelent.

Feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának tanulótársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot!

Saját tapasztalatai között keressen a felnőttek tanulására vonatkozó megfigyeléseket! Miben térhet el az ő tanulásuk – tanításuk? Mikor lehetett nagyon könnyű megtanulni, elsajátítani az új ismereteket? Okozott-e örömet, amikor egy új ismeretet elméletben vagy gyakorlatban tudtak alkalmazni? Beszéljék meg egymással és a legjobbnak ítélt példákat írják le!

4. Az oktatási folyamat meghatározása

"A nevelés a felnőttek szervezett védekezése az ifjúság ellen." Mark Twain

Bár Mark Twain egy kicsit különös módon fogalmazta meg véleményét, azért adjunk esélyt a jelen és a jövő tanulóinak, oktatóinak, hogy az oktatás során a szükséges információkat megkapják, átadhatják.

Az oktatási folyamat meghatározása, a magyar didaktika meghatározó irodalmában a következő:

„ A tanítás- tanulás folyamata minden esetben interperszonális, kommunikatív, interaktív cselekvések, tevékenységek sorozata. Az oktatási folyamat, mint komplex interaktív folyamat magában foglalja nemcsak a tanítás és tanulás folyamatát, de a kognitív önszabályozás, illetve a motivációs önszabályozás kiépítésének, kialakításának folyamatát is. E folyamatban a tanár és tanuló együttes tevékenysége során nem csupán a tananyag (művelődési javak) aktív feldolgozása, hatékony elsajátítása valósul meg, hanem közben kialakul a tanuló autonóm tanuláshoz való képessége, kognitív önszabályozása, valamint tanulási motivációinak magas szinten szerveződő önszabályozása is.” (Falus I: Didaktika)

Báthory Zoltán tanítási – tanulási folyamattal kapcsolatos modelljében a bemenet (input) funkciója a célképzés, az oktatás tartalmának a megválasztása, a folyamat (process) a tanuló és a tanár együttes tevékenységét jelenti, a kimenet (output) pedig a tanulási tevékenység eredménye.

A visszajelzés (feed back) beépülve a modellbe lehetővé teszi a belső irányítást, önirányítást és önszabályozást, mindezt az adott társadalmi környezetbe és a kliensek igényeibe ágyazottan.

A módszerválasztásnak javasolt algoritmus is van, melyek kérdésekre felépítve segítenek a döntésben:

- Kiknek, azaz a célcsoport ismertető jegyeit kell felmérni, saját tapasztalat, felmérés, piackutatás, kikérdezés útján.
- Ki, azaz a módszertani felkészültség a sikeres képzés kulcseleme.
- A miért kérdés a konkrét képzési célra, azaz az elérendő magatartásra, tevékenységre, ismeretek gazdagodására, kompetenciák bővülésére irányul.

A tartalom és a módszer a válasz a mit és hogyan kérdésekre, azaz a tartalomnak megfelelő módszert kell kiválasztani. (Szokoly, 2004)

Az oktatási folyamat, mint komplex interaktív folyamat magában foglalja nemcsak a tanítás és tanulás folyamatát, de a kognitív önszabályozás, illetve a motivációs önszabályozás kiépítésének, kialakításának folyamatát is.

5. A tanulás

"Ez kölcsönbe megy: az emberek, miközben tanítanak, maguk is tanulnak."/Seneca/

A tanulás fogalma nem határozható meg könnyen, mivel a tanulás sokrétű, összetett folyamat.

Pedagógiai megközelítésben a tanulás alábbi elágazásait különbözteti meg **Nagy Sándor /1997/**:

- az ismeretek megértése, tanulása,
- az ismeretek alkalmazását biztosító műveletek tanulása,
- problémák, problémahelyzetek elemzése és megoldásuk tanulása,
- különböző gyakorlati cselekvések (pszichomotoros készségek) tanulása,
- a tanulás módszereinek a tanulása,
- a gondolkodás eljárásainak (formáinak) tanulása,
- a társadalmilag kívánatos szociális viszonyulások és magatartásformák tanulása.

A fenti elágazások egy korrekt egységben sugallják a tanári és tanulói oldal tevékenységét a tanulási folyamatban. Ez a folyamat pedig akkor áll fenn, ha a tanulóra egy ingerhelyzet úgy hat, hogy annak eredményeként teljesítménye megváltozik. /Melezinek 1989/

A tanulás tehát mindig aktív tanulói tevékenység viselkedésváltozásaként, személyiségváltozásaként mutatkozik meg. Az így keletkezett viselkedés tartós és nem egyszerűen a fejlődési folyamat eredménye.

A tanulással kapcsolatos az iskolai gyakorlatra jól illeszthető definíciót Báthory az alábbiakban fogalmazza meg:

"Tanulásnak tekintendő az elméleti és gyakorlati ismeretek, jártasságok és készségek elsajátítása, a képességek kialakulása, meghatározott viszonyulások, érzelmi és akarat tulajdonságok fejlődése, valamint a magatartás tanulása is." /Báthory 1992/

Más tanuláselméleti definíciók is léteznek, amelyek arra vonatkoznak, hogy a tanulás milyen módon jön létre, s ennek következtében milyen folyamatok játszódnak le.

Pszichológiai értelemben a tanulás fogalma mögött is a változás húzódik meg. Változás a korábbi (tanulás előtti) állapothoz képest az ismeretek, a készség, az attitűdök területén.

Ha tanulást akarunk elérni, akkor arra kell törekednünk, hogy az egyén, a képzsében résztvevő

- többet tudjon valamiről (ismeretei bővüljenek)
- jobban tudjon alkalmazni/készíteni/csinálni valamit (készségei fejlődjenek)
- más megközelítést/látásmódot alkalmazzon (attitűdjei módosuljanak).

Ehhez természetesen ismerni kell azt az alapot, ahol a hallgató jelenleg áll, és amely szintről a tervezett változást szeretnénk elérni az oktatással, képzéssel. Ennek érdekében világos és célirányos módon kell az oktatási célokat meghatározni, megfogalmazni, valamint meg kell találni az adekvát didaktikai kereteket és szakszerűen alkalmazni azokat az oktatási módszereket, amelyek várhatóan – az adott személyre, csoportra vonatkozóan – a leghatékonyabban támogatják a kívánt változás elérését, vagyis magát a tanulást.

Tehát ha a felnőttképzésben, szakképzésben eredményes, hatékony tanulást szeretnénk elérni, akkor a következő lépésekben kell megtervezni az oktatási folyamatot:

- motiválás
- oktatói hozzáállás – hallgatói
- teljesítményről pozitív visszacsatolás
- a megélt siker – pozitív énkép megerősítése – nagyobb teljesítmény

A tanulás eredményessége nem csupán a felnőtt hallgatón múlik. Az oktatótól elvárt, elvárható tulajdonságok:

- hitelesség
- reális önismeret, önkritikusság, az önfejlesztés igénye és képessége
- társas kapcsolatok kialakítása, kezelése
- motiválás
- tapasztalati tanulás, szervezeti tanulás menedzselése

A különböző tanulási stílusok ismerete elengedhetetlen a módszerek kiválasztásánál:

A tanulási stílusok elemeinek leírásárát többen modellezték, most a Kolb – féle tanulási stílusokat vesszük alapul. (Kálmán A. 2009)

Akkomodátor: véghez viszi a dolgokat, magához ragadja a vezetést, kockázatot, túlzott stílus jelleg esetén fontoskodó, túl kevés esetén nem elég gyakorlatias, nem készül el időre.

Divergens: felismeri a problémákat, ötletgazdag, képzelőerővel bír, túlzott stílus jelleg esetén a sok alternatíva miatt döntésképtelen lehet, alacsony stílus jelleg esetén nincsenek ötletei.

Konvergens: problémamegoldó, döntéshozó, túlzott stílus jelleg esetén nem megfontolt döntések, túl kevés esetén szétszórt, nem ellenőrzi az ötleteket.

Asszimilátor: tervez, modellt, elméletet alkot, túlzott stílus jelleg esetén nincs gyakorlati alkalmazás (légvárak), alacsony stílus jelleg esetén nem szisztematikus, nem megalapozott.

Az akkomodátor és a divergens stílusok között a tapasztalatra építő módszerek alkalmazandók: megjelenítés, grafikon, táblázat, térképkészítés, rajzolás, szerkesztés, alkotás, kísérletezés, bemutatás, részvétel. A divergens és az asszimilátor típusok között a figyelemre épülő módszerek javasoltak: előadás hallgatása, irányított megfigyelés, hangfelvétel, videó, olvasás, kutatás, fényképezés, interjúzás. Az asszimilátor és a konvergens stílusok között a gondolkodáson alapuló módszerek alkalmazhatók: írás, elemzés, bírálat, jelentés, gondolkodás, értékelés, összegzés, szervezés, tanácskozás, jegyzetelés. A konvergens és az akkomodátor típusok között a cselekvésre építő módszerek alkalmazandók: megmutatás, utazás, gyűjtés, színre alkalmazás, éneklés, táncolás, beszélgetés, számítás, projektmunka.

Pszichológiai értelemben a tanulás fogalma mögött a változás húzódik meg. Változás a korábbi (tanulás előtti) állapothoz képest az ismeretek, a készség, az attitűdök területén.

Feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának tanulótársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot!

Saját tapasztalatai között keressen a tanulásra vonatkozó megfigyeléseket! Mikor volt nagyon könnyű megtanulni, elsajátítani az új ismeretek? Okozott-e örömet, amikor egy új ismeretet elméletben vagy gyakorlatban tudott alkalmazni? Beszéljék meg egymással és a legjobbnak ítélt példákat írják le!

6. Az oktatás szervezeti és munkaformái

A tanítási-tanulási folyamat hatékonysága szempontjából igen lényeges a tanulók iskolai, osztályon belüli és osztályon kívüli tevékenységének a megszervezése. Mindmáig az iskolai osztályok rendszere és az osztálykeretben történő tanítási-tanulási tevékenység (munka) a leggyakoribb és legáltalánosabb formája az oktatásnak, amit osztály- és tanórarendszernek hívunk.

Báthory a tanítás-tanulás folyamatának két nagy színterét nevezi meg; az iskola falain kívüli tanulást (extramurális szféra) és az iskola falain belüli tanulást (intramurális szféra). Az iskolán belüli tanulást tovább osztja curriculumra, a tanórákra, az iskolai tanterv szerinti tanulásra; és az extracurriculumra, amely a tanórán kívüli iskolai tanulás színtere. (Báthory 1992.)

1. Szervezeti formák

A szakmai képzést nyújtó iskolákban is a fenti rendszerhez illeszthetően számos szervezeti forma áll az oktatás rendelkezésére. (Vendég S. 1979) Ezek:

- osztály-, tantárgy-, tanórarendszer;
- szaktantermi (kabinetrendszer) forma;
- üzemlátogatások és tanulmányi kirándulások;
- iskolai szakkörök, fakultációk;
- korrepetálás, felzárkóztatás, tanácsadás;
- szakmai gyakorlatok.

A tanulmányi munka szervezésében még tovább kell differenciálni attól függően, hogy a tanítási-tanulási tevékenységben a tanulóknak mekkora csoportját kívánjuk bevonni. Ezek alapján beszélhetünk a munkaformákról:

- frontális munkaformáról
- csoportmunkáról
- egyéni tanulásról.

2. Az oktatás eszközei és módszerei

Ha arra törekszünk, hogy oktatásunk eredményes legyen, általában három feladatot kell megvalósítani:

- a cél kiválasztása és megfogalmazása,
- a célnak és a rendelkezésre álló eszközöknek a koordinálása valamennyi tényező figyelembevételével,
- a cél optimális eléréséhez a megfelelő eljárás kiválasztása és megvalósítása.

Az eljárás, módszer a görög "methodos" szóból származik. Jelentését "valamihez vezető út"-ként értelmezhetjük.

Oktatási eljárásoknak, módszereknek nevezzük azt az objektív feltételektől függő utat is, a mely a tanulót elvezeti az oktatási cél leírásainak megvalósításához. (Melezinek, 1989)

Sokan, sokféleképpen közelítik meg az oktatás módszereit, néhány (követhető) általános vonást mindenesetre kiemelhetünk:

- a tananyag logikája által való meghatározottságot,
- az absztrakt megközelítés lehetetlenségét,
- a tanulás pszichológiai törvényszerűségeinek figyelembevételét, az adott módszer vagy módszerkombináció által,
- az információ kibocsátásának (kódolásának) és dekódolásának kölcsönösségét, amelyet alternatív módon tanár és tanuló egyaránt folytat.

A módszerek tehát olyan pedagógiai eljárások a didaktikai feladatok megoldása során, amelyekben a tanári és tanulói tevékenység szervesen összekapcsolódik egymással. Ezáltal válik lehetővé, hogy a tanulók ismeretekre, jártasságokra és készségekre tegyenek szert, amelyet a gyakorlatban alkalmazni tudnak.

A módszertannal foglalkozó kutatások különösen két fejlesztési irányvonalat emelnek ki. Az egyik irány, ami módszereit a csoportdinamikai elvekre alapozza, a másik irány a különböző módszerek összevonásában keresi a megoldást, amit a tanulásszervezés stratégiai vonulatának nevezhetünk. (Báthory, 1992.)

A helyesen kiválasztott módszer a pedagógiai megismerés fontos eszköze. Ebből következik, hogy a rosszul megválasztott módszer viszont akadályozza a megértést, hátráltatja a tanulók teljesítményképes tudásának kifejlődését, s egyáltalán fejlődésüket. **Hegel** mondta, hogy a módszer nem külső forma, hanem a tartalom lelke és értelme.

A hatékony tanítási-tanulási tevékenység feltételezi a cél, a tartalom, az eszközök (az oktatástechnológia tárgyában találkozunk ezek rendszerezésével), a módszerek együttes szemléletét.

A módszerek megválasztása függ:

- az oktatás komplex és parciális céljaitól,
- a tananyag tartalmától,
- az oktatási folyamat didaktikai feladatától, a tanulók fejlettségétől, életkori sajátosságától,
- a pedagógus személyiségétől (képzettsége, műveltsége, temperamentuma; szuggesztivitása, stb.).

A didaktika természetesen nem nyújthat recepteket a módszerek megválasztásában. Nincs és nem is érdemes keresni az egyetlen, mindenkor alkalmazható módszert.

Az oktatási eszközök:

Oktatási eszköznek nevezünk minden olyan tárgyat, amely meghatározott ösztönzéseket ad a tanulóknak, és ez által megkönnyíti számunkra a valóság közvetlen és közvetett szervezését. Ezeket a tárgyakat nemcsak szemlélni lehet, hanem vannak olyanok, melyek cselekvés elvégzésére is alkalmasak.

- Vizuális vagy taktilis eszközök (képek, térképek, interaktív tábla)
- Nyomtatott eszközök (tankönyvek, tesztek)
- Auditív vagy audiovizuális eszközök (tv, rádió, cd, dvd)
- Komplex eszközök (nyelvi labor, multimédiás nyelvi labor, interaktív oktatócsomagok)

Az egyes eszköznevezések jól illusztrálják a technika fejlődését.

A legmodernebb eszközök magát a tanulási folyamatot forradalmasítják, hiszen az oktatóprogram segítségével a tanuló az információszerzéstől az ellenőrzésig a legoptimálisabban tervezett utat járja be, a saját tempójában.

A taneszközök egy része az új ismeretet ön maga hordozza, ezek az információhordozók. A csoporton kívül vannak a segédeszközök, melyek az információt átalakítják vagy hozzáférhetővé teszik (filmvetítő, dvd lejátszó).

Taneszközrendszerek:

- Több eszköz összekapcsolása.
- Nyelvi labor: látás+hallás
- Oktatócsomag: Ebben egy téma, pontosan megfogalmazott tanulási céljának eléréséhez szükséges anyagok rendszere található benne. (feladatlap, hanganyag, képanyag)

Új módszerek a pedagógiában

A pedagógiai kihívásokra számos pedagógiai mozgalom kereste a választ. Hazánkban az iskolai koncepciók, alternatív iskolák sokfélesége jelent meg:

- Törökbálinti értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógiai program;
- Alternatív Közgazdasági Gimnázium, Budapest;
- Szolnoki Varga Katalin Gimnázium;
- Waldorf-iskolák;
- Montessori nevelési rendszer;
- Frenet-iskola;
- Komprehenzív iskolakoncepció;
- Életfa Jungiánus Alkotó Iskola;
- Rogers - Személyközpontú iskola;
- Burattino;
- Kincskereső Iskola ¹

Waldorf-pedagógia

Mindenfajta nevelés önnevelés, és mi mint tanítók, nevelők csak a saját magát nevelő gyermek környezetét alkotjuk. A legkedvezőbb környezetet kell teremtenünk, hogy a gyermek úgy nevelje általunk önmagát, ahogy belső sorsát követve nevelődnie kell. Rudolf Steiner

¹ <http://www.sulinet.hu>

Rudolf Steiner az emberközpontú nevelés művészetét kívánta megvalósítani. Szerinte az oktatásnak, így az óvodának és az iskolának is a szabad szellemi élet követelményeinek megfelelően, politikai és gazdasági kényszertől mentesen kell működnie. A Waldorf-intézményeket világszerte a szülők igénye hívja életre².

A Waldorf iskolát a szív, a kéz és a fej iskolájának is nevezik, mivel a gyermekek testi, lelki és szellemi fejlődését harmónikus egységben kezeli.

- a szív iskolája, mert a művészeteknek, mint az érzelmek megformált kifejezésének nagy szerepet tulajdonít,
- a kéz iskolája is, mert a kézügyesség fejlesztésén keresztül neveli és erősíti a gyerek akaratát,
- a fej iskolázása a hagyományos értelemben vett tananyag elsajátítását jelenti, de ezen túlmenően a pontos megfigyelés, a gondolkodás és az önálló következtetés képességének fejlesztését is.

A nevelést művészetnek tekinti, a tanulási folyamatot pedig a szabadság eszközének, amellyel elvezethetjük a gyermeket önmagához, hogy felnőttként képessé váljon saját útjának felismerésére és követésére.

Zsolnai József érték közvetítő és képességfejlesztő program

Zsolnai József szavait idézve „az érték közvetítő és képességfejlesztő pedagógia koncepciója abból indul ki, hogy lehetséges a gyerekek számára a kultúra teljes rendszerére építve számos olyan szükségletkielégítő tevékenységet szervezni, amely leköti őket, komfortélményt biztosít számukra, fokozza teljesítményüket, kitágítja érdeklődésüket. [...] A képességfejlesztés az a terület, ahol az iskola biztosra mehet, s ha ezt össze tudjuk kapcsolni a gyermekek nagyfokú motiváltságával, továbbá a gyermeket tiszteletben tartó, szociális kompetenciáját, magatartási kultúráját tapintatosan alakító nevelési kultúrával, képesek lehetünk a családi eredetű szociális hátrányok részbeni enyhítésére éppúgy, mint a tehetségek felismerésére és fejlesztésére. Ez a koncepció olyan tanulásszervezést követel, amely a tanuló egyénre koncentrál, annak fejlettségére, tanulási tempójára. Maximálisan törekszik az önállóság és az öntevékenység kialakítására, az ehhez szükséges önálló tanulási és önismereti képességek kiművelésére.” (Zsolnai 1995)

Montessori pedagógia

A gyermek a legtökéletesebb teremtmény, mert egyedül ő tudja megalkotni saját egyéniségét. A gyermek lelke lágyszőnyegre vagy fehér papírhoz hasonló, ahová magának a gyermeknek kell belevésni a képzeteket.” Maria Montessori

² <http://hu.wikipedia.org/wiki/Waldorf-pedagógia>

A Montessori-pedagógia talán legismertebb alapelve: "Segíts nekem, hogy magam tudjam csinálni!" Ez egyben a tanulásszervezés sajátosságát, más rendszerektől való különbözőségét is jelenti: a tanításközpontúság helyett az önálló, egyéni (individuális) tanulást helyezi előtérbe. Ezzel együtt az egész pedagógiai folyamat résztvevőinek szerepe alapvetően megváltozik. A gyermek nem a felnőtt által irányított tanuló, hanem a világot saját tapasztalatokon, élményeken keresztül megismerő, aktív, cselekvő individuum. A tanítónak, a felnőttnek "... új művészetet kell megtanulnia, azt, hogy a gyermek segítőtársa és vezetője legyen, és elvezesse őt azokhoz az eszközökhöz, amelyekre akkori fejlődése fokán szüksége van." A pedagógus legfontosabb feladata a megfigyelés. Mindig akkor és annyi segítséget kell adnia, amikor és amennyi segítségre a gyermeknek szüksége van az önálló tanuláshoz. A nevelő egyénenként vagy kis csoportban foglalkozik a diákokkal, kezdeményez, aztán hagyja, hogy a gyermek szabadon kibontakoztathassa képességeit, segít, hogy személyisége erejénél fogva fejlődjön, azáltal, hogy maga cselekszik.³

A pedagógia – mintegy elébe menve a szülői és tanulói akaratnak, igénynek – megtalálja azokat az eszközrendszereket és strukturális elemeket, utakat, módokat, amelyeket egyesítve kiszolgálja az iskolahasználót.

7. Kliens/beteg oktatása, valamint tanuló oktatása

Mindezen pedagógiai kitekintés az alapja lehet az Ön pedagógiai tevékenységének. Ápolói tevékenységéhez, munkájához ugyanis hozzátartozik majd a kliensek, betegek valamint az ápoló tanulók oktatása, gyakorlatának segítése, vezetése.

Az ápolás fontos része a betegek és családtagjaik oktatása. Különösen nagy jelentőségű akkor, ha a betegek krónikus betegségben szenvednek, valamilyen fogyatékossgal élnek és életminőségük fenntartásához szükségük van bizonyos ismeretek elsajátításához. Az ápolás során arra kell törekedni, hogy a betegoktatás ne egyszeri alkalom legyen, hanem egy folyamat, melyben vissza kell, lehet térni a már oktatott ismeretekre és a betegek, illetve családjaik, hozzátartozóik számára fokozatosan megtanulható, elsajátítható a szükséges ismeret.

A megelőzés és a gyógyítás területén sokszor nélkülözhetelen az oktatás, például az újszülött szoptatásának, testi gondozásának elsajátítása, diétás alapfogalmak, tápanyag- és energiaértékek kiszámíttatása, cukorbeteg oktatása, stb. Ezek az oktató jellegű feladatok a beteg önállóságának növelését célozzák, így fontos elemi az ápolásnak.

A beteg/kliens oktatásának ajánlott lépései Rorden és Taft szerint:

Első lépés:

- 1. A tudásalap megerősítése és a motiváció.
- 2. A hallgató figyelmének felkeltése.

³ <http://www.montessorisuli.hu/pedagogia.php>

- 3. A célok tisztázása.

Második lépés:

- 4. Az ismeretek átadása és kérjünk visszajelzést.
- 5. Hozzunk példát.

Harmadik lépés:

- 6. Ismételtessük át az anyagot.
- 7. Összegezzünk és értékeljünk

A diagnózis megállapítása előtti állapotban az ápolónak tanácsadó, tájékoztató és felvilágosító szerepe lehet. A diagnózis megállapításakor a támogatási rendszer, a családi rendszer működésének megfigyelése mellett felvilágosítást nyújthat. A kezelés során tanácsot ad a kezelés megkönnyítésére, a megnyugtató, külső támogató és személyes szükségletek kielégítése mellett információt nyújthat. Az élet végén lelki támaszt nyújthat, tanácsot ad a szenvedés megkönnyítésére, külső támogatást nyújt, együtt van a beteggel és segíti őt. A betegnek és a családnak betegség esetén szükséges információt nyújt, az izgalmat csökkentheti, a beteggel eltöltendő idő biztosítása, a beteg megsegítése, támogatórendszer az ő segítségükre, valamint a családtagok személyes szükségleteinek támogatása.

A tanulók oktatása során talán nem is gondol arra, hogy mennyire meghatározó a szerepe. Saját eddigi tapasztalataiból kiindulva megállapíthatja, hogy mennyire befolyásolta az Ön tanulmányait, haladását, hozzáállását egy-egy oktató. Tapasztalatait összegezve, összegyűjtve eldöntheti, hogyan támogatja a tanulók munkáját. A sikeres együttműködés mindkettőjük érdeke, hiszen a tanuló sikeres felkészítése a szakmai vizsgára az Ön oktatói munkájáról is számot ad.

Tevékenysége megkezdésekor tájékozódjon a tanuló ismereteiről, hogy valóban rendelkezik-e a gyakorlati feladat elvégzéséhez szükséges elméleti ismeretekkel.

A gyakorlati munka, a munkavégzés irányításakor a tanuló számára határozza meg egyértelműen, konkrétan a feladatot, támogassa a szükséges információkkal. Nem hagyhatja magára, hiszen tevékenységéért Ön felel és így tudja csak értékelni a munkáját. Esetbemutató, esetmegbeszélés szervezésekor ügyeljen arra, hogy az esetet több aspektusból is megközelítsék és a hallgatók kérdéseikre adekvát választ kapjanak. Bevonva a klienst a tanuló munkájának segítésébe, valós élethelyzetben tapasztalhatják meg először az ápolói hivatás szépségeit.

Oktatói tevékenységét megkönnyíti, ha rendelkezik az alábbi **ápolói készségekkel, képességekkel**:

- Empátia,
- Kongruencia,
- Érintés és humor,

- A csend kihasználása,
- Aktív hallgatás,
- Kikérdezés,
- Nyelvi- és kulturális ismeretek.

Az oktatói tevékenység hatékony gyakorlásához szükséges **oktatói tulajdonságok:**

hitelesség

reális önismeret, önkritikusság, az önfejlesztés igénye és képessége

társas kapcsolatok kialakítása, kezelése

motiválás

tapasztalati tanulás, szervezeti tanulás menedzselés.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

A pedagógia, andragógia tananyag elsajátításához a következő tevékenységekben jelentkező aktivitás szükséges Öntől:

- olvasott szakmai szöveget kell megértenie,
- olvasott szöveg feladattal vezetett feldolgozása;
- az olvasott szakmai szöveget a benne lévő feladatokhoz vezető útként értelmezve,
- problémaelemzésre, és problémafeltárássra van szükség,
- rendszerben kell gondolkodnia.

Önállóan is kell információt gyűjtenie, értelmeznie; valamint a feladatok egy részét tanuló társaként választott párban oldja majd meg.

Akkor tud eredményesen tanulni, ha sorban halad a tananyagban, s a tananyag szerves részének tekinti a feladatokat.

A tananyag értő olvasásakor mind a köznapi, mind a szaknyelvi szövegrészek alapos megértésére kell törekedni; úgy kell az olvasott szöveget értelmeznie a tanulónak, hogy a tartalmát mind a köznapi, mind a szakmai környezetben, szakmai beszélgetés keretében ne csupán reprodukálni tudja.

Az önellenőrző feladatok megoldása lehetőséget biztosít arra, hogy a tananyag tartalmát aktív módon átgondolja, a pedagógia különböző folyamatait rendszerben lássa és láttassa.

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Kutasson az alábbi – pedagógiában jelentős tudósok tevékenysége után!

Rotterdami Erasmus _____

Luther Márton _____

Comenius _____

Pestalozzi _____

Karácsony Sándor _____

2. feladat

Határozza meg, foglalja össze, hogy mit jelent a pedagógia?

3. feladat

Mely tudományokkal áll kapcsolatban a pedagógia?

4. feladat

Soroljon fel a nevelés jellemzői közül néhányat!

5. feladat

Határozza meg az oktatási módszerek kiválasztásakor megválaszolendő kérdéseket!

6. feladat

Az új pedagógiai módszerek közül melyik irányzat intézményei található lakóhelye közelében? Milyen értékeket képviselnek? Mennyire ért Ön ezzel egyet?

7. feladat

Soroljon fel a nevelés jellemzői közül néhányat!

8. feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának tanulótársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot!

Gyűjtsék össze, hogy Önök szerint milyen az "ideális ápoló tanuló"! Beszéljék meg, hogy miért, és azt is, hogy mit tehetnek majd, ha ilyenekkel nem találkoznak munkájuk során!

9. feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának tanulótársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot!

Gyűjtsék össze, hogy Önök szerint milyen az "ideális beteg"! Beszéljék meg, hogy miért, és azt is, hogy mit tehetnek majd, ha ilyenekkel nem találkoznak munkájuk során!

10. feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának tanulótársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot!

Gyűjtsék össze, hogy Önök szerint milyen az "ideális ápoló"! Beszéljék meg, hogy miért, és azt is, hogy mit kell tenniük, hogy Önök azzá válhassanak!

MEGOLDÁSOK

1. feladat

Rotterdami Erasmus: (1469–1536) Pedagógiai irányú műveit két csoportra oszthatjuk. Az egyikbe – a humanizmus szellemének megfelelően – a klasszikus nyelvi és irodalmi képzést szolgáló latin és görög nyelvtankönyvei tartoznak. A másik csoportba pedig a gyermeknevelés elméleti és gyakorlati kérdéseit tárgyaló értekezései sorolhatók. A gyermek- és ifjúkor szerinte a nevelés legalkalmasabb időszaka, ugyanis a gyermekkor a potenciális alaktalanság korszaka. A nevelőnek kell emberi alakot formálnia neveltjéből. Minderre a gyermekkor kiválóan megfelel, hiszen a gyermek utánzással sok mindent megtanul: "A gyermek, mielőtt megszületik, mindjárt fogékony az iránt, ami az emberre vonatkozik."

Luther Márton: Luther különös gondot fordított a gyermekekre: úgy tekint rájuk, mint "pompás, örök kincs"-re, amelyet meg kell óvni Isten számára. Éppen ezért nincs szentebb emberi tevékenység a nevelésnél. Az örök üdvösség elnyeréséhez nem a böjtölés vagy a búcsújárás a legmegfelelőbb keresztényi cselekedet, hanem gyermekeink helyes nevelése. Jó nevelés pedig elképzelhetetlen fegyelmezett, erkölcsös családi élet nélkül. Luther a korabeli egyház nőtlenségi ideálja helyett az Istennek tetsző, harmonikus házasság eszményét hirdette. A házastársak közötti szeretet és tisztelet, a gyermekek következetes, szigorú erkölcsi elvek szerint való nevelése – véleménye szerint – igen fontos része a férfi életének.

Comenius: hitt az ember alakíthatóságában, nevelhetőségében. Felfogása szerint minden gyermekkel eleve adott az eszeség, uralkodásra való képesség, a vallásos jámborság kibontakoztatásának lehetősége, ezért minden egyes gyermek nevelhető. De nemcsak nevelhető minden ember gyermeke, de nevelni is kell – abban a társadalmi közegben, ahová sorsa rendelte –, hogy e három adottság lehetőség szerint mindenkiben kiteljesedjék. A szülők felelősségét hangsúlyozza gyermekeik helyes nevelésében, de arra is rámutat, hogy kevesen vannak, akik jól értenek a gyermekneveléshez. A nyilvános iskolai oktatás mellett foglal állást: "Megfelelőbb, hogy az ifjúság nagyobb közösségben nevelkedjék, mivel kétségtelenül sikeresebb munka és kedv jár vele, ha egymástól kapnak példát és ösztönzést". Comenius olyan didaktikai és metodikai alapelveket állapított meg, melyek azóta az iskolai gyakorlat szerves részévé váltak. Alapelvei a következők: a szemléletesség, a tudatosság, a rendszeresség, a következetesség és a tananyag koncentrikus bővítésének elve.

Pestalozzi: felfogása a kor humanitásezsményét tükrözi: az embernek minden belső erejét, képességét arányosan, harmonikusan ki kell fejlesztenie. Az ember etikai fejlődésének három fokozatát különíti el. A természetes állapot, a társadalmi állapot és a tiszta erkölcs állapotát. Pedagógiája egyedülálló volt a maga nemében. Elsősorban gyakorló nevelőként dolgozott, de a pedagógiai gyakorlat mindennapjaiból táplálkozó gondolatai, elvei, eszméi is méltán váltottak ki világméretű visszhangot. Hatása nemcsak térben, hanem időben is rendkívüli: a XIX. század végének és a XX. század elejének számos reformmozgalma vezethető vissza az ő szellemi örökségére.

Karácsony Sándor (1891–1952) a század magyar pedagógiájának egyik markáns egyénisége. "A magyar észjárás és közoktatásunk reformja" (1939) című művében a Horthy-korszak közoktatásának bírálata mellett a korabeli viszonyokat ellensúlyozó új nevelés útkeresését is tartalmazza. A mű elsősorban azért keltett nagy visszhangot, mert a magyar nép nyelvi és gondolkodásbeli sajátosságaiból néhány – az akkoriban divatos nemzetkarakterológia számára hasznosítható – következtetést is levont a jellegzetes magyar gondolkodás, magyar észjárás, magyar mentalitás, magyar nemzeti génusz problémáival kapcsolatban. Emellett megfogalmazza a sajátos magyar lélekből kialakítandó új magyar köznevelés körvonalait is. Karácsony művének legfontosabb állítása, hogy a nemzet alsó néposztályainak gyermekei nem jutnak túl az elemi iskolán, és a középiskolába bekerülő kis töredék is rosszul érzi magát, mert az iskola nyelve fordításnyelv, idegen a gondolkodásuktól.

2. feladat

A pedagógia komplex fogalom, magában foglalja a nevelés elméletét és gyakorlatát egyaránt. A pedagógia fogalma átfogja a valóságos nevelési – oktatási – képzési gyakorlatot. A pedagógia tárgya a gyermek alakításának, fejlesztésének folyamata. A pedagógia, mint önálló tudomány, a pedagógiai jellegű tudományok egész sorát magában foglalja. A pedagógia más tudományokkal interdiszciplináris kapcsolatban áll

3. feladat

- filozófia
- biológia (pl. genetika, anatómia, fiziológia)
- pszichológia (pl. neveléslélektan, szociálpszichológia, pszichiátria, mentálhigiéné)
- szociológia (pl. nevelés-szociológia, oktatás szociológia)
- matematika (pl. matematikai statisztika)
- közgazdaságtan (pl. oktatás gazdaságtan)
- kibernetika

4. feladat

A nevelés

- csak az emberre jellemző
- történelmi jellegű

- nemzeti jellegű, mert minden egyes nevelésében befolyásolók az adott nép hagyományai, felfogása, értékei
- tudatos, tervszerű és szervezett
- fejlesztő hatású
- bipoláris – azaz kétirányú – folyamat, melynek jellemzője a nevelő és nevelt kölcsönös kapcsolata, hatása.

5. feladat

Az oktatási módszerek kiválasztásakor megválaszolandó kérdések

- Kiknek? – azaz a célcsoport ismertető jegyeit kell felmérni, saját tapasztalat, felmérés, piackutatás, kikérdezés útján.
- Ki? – azaz a módszertani felkészültség a sikeres képzés kulcseleme.
- A Miért? kérdés a konkrét képzési célra, azaz az elérendő magatartásra, tevékenységre, ismeretek gazdagodására, kompetenciák bővülésére irányul

6. feladat

A hallgató egyéni döntése és véleménye alapján oldja meg a feladatot.

7. feladat

A hallgató egyéni döntése és véleménye alapján oldja meg a feladatot.

8. feladat

A hallgató egyéni döntése és véleménye alapján oldja meg a feladatot.

9. feladat

A hallgató egyéni döntése és véleménye alapján oldja meg a feladatot.

10. feladat

A tanuló válaszában az alábbi elvárásokat nevezheti meg:

- empátia,
- kongruencia, hitelesség
- érintés és humor,
- a csend kihasználása,
- aktív hallgatás,
- kikérdezés,
- nyelvi- és kulturális ismeretek
- reális önismeret, önkritikusság, az önfejlesztés igénye és képessége
- társas kapcsolatok kialakítása, kezelése

- motiválás
- tapasztalati tanulás, szervezeti tanulás menedzselése

MUNKANYAG

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Kozma Béla: Pedagógia, Managerpress Kiadó, 1993

Kulturális kisenciklopédia, Kossuth Könyvkiadó, 1986

www.antiskola.eu (2010.10.23.)

www.eduline.hu (2010.11.02)

<http://eki.sze.hu/ejegyzet> (2010.11.01)

Pukánszky Béla – Németh András: Neveléstörténet, Osiris, 2005

Zrinszky László: A felnőttképzés tudománya, Okker, 1996

AJÁNLOTT IRODALOM

Kozma Béla: Pedagógia I. A pedagógia alapjai, Comenius Bt., 2001

Kozma Béla: Pedagógia II. Neveléstudományi alapismeretek, Comenius Bt., 2001

Werner Metzsig–Martin Schuster: Tanuljunk meg tanulni!, Medicina, 2003

Pukánszky Béla – Németh András: Neveléstörténet, Osiris, 2005

Mezeiné dr. Isépy Mária: Gyógypedagógia, OKSZI, 1995

Dr. Bokor Nándor: Általános ápolástan–gondozástan, Medicina, 2002

Dr. Boros Mária: Személyiségfejlesztés, Egészségügyi és Továbbképző Intézet, 2005

Dr. Hárdi István: Ápoláslélektan, Medicina, 1966

Zrinszky László: A felnőttképzés tudománya, Okker, 1996

Zrinszky László: Tanulmányok a neveléstudomány köréből – A megújuló felnőttképzés, Gondolat, 2010)

A 2321–06 modul 012-es szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

1.) 52 720 01 OKJ-azonosító "Egészségügyi asszisztens"

2.) 54 723 01 1000 00 00 OKJ-azonosító **"Ápoló"**

3.) 52 725 02 OKJ-azonosító **"Műtéti asszisztens"**

54 725 02 OKJ-azonosító **"Kórszövettani, szövettani szakasszisztens"**

54 723 02 1000 00 00 OKJ-azonosító **"Csecsemő- és gyermekápoló"**

52 726 01 OKJ-azonosító **"Masszőr"**

55 725 01 OKJ-azonosító **"Diagnosztikai technológus"**

33 542 02 0001 33 01 OKJ-azonosító **"Ortopédiai cipész"**

51 542 01 OKJ-azonosító **"Ortopédiai eszközkészítő"**

54 725 03 1000 00 00 OKJ-azonosító **"Orvosi laboratóriumi technikai asszisztens"**

52 725 04 1000 00 00 OKJ-azonosító **"Radiográfus"**

54 726 01 1000 00 00 OKJ-azonosító **"Rehabilitációs tevékenység terapeuta"**

A szakmai tankönyvi tartalom elem feldolgozáshoz ajánlott óraszám: **16 óra** (8 óra elmélet és 8 óra gyakorlat).

A(z) 2321-06 modul 012-es szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 723 01 1000 00 00	Ápoló
52 720 01 0010 52 01	Általános asszisztens
52 720 01 0010 52 02	Fogászati asszisztens
52 720 01 0010 52 03	Gyógyszertári asszisztens
31 853 02 0010 31 01	Egészségőr-fertőtlenítő
31 853 02 0010 31 02	Egészségügyi kártevőirtó szakmunkás
31 853 02 0010 31 03	Fertőtlenítő steriliző
55 725 01 0010 55 01	Képi diagnosztikai és intervenciós asszisztens
55 725 01 0010 55 02	Orvosdiagnosztikai laboratóriumi technológus
54 725 02 0010 54 01	Citológiai szakasszisztens
54 725 02 0010 54 02	Elektronmikroszkópos szakasszisztens
54 725 02 0010 54 03	Hisztokémiai, immunhisztokémiai szakasszisztens
52 726 01 0010 52 01	Gyógymasszőr
52 726 01 0010 52 02	Sportmasszőr
52 723 01 0000 00 00	Mentőápoló
52 723 01 0100 33 01	Betegkísérő
54 723 02 1000 00 00	Csecsemő- és gyermekápoló
51 542 01 0010 51 01	Ortopédiai kötszerész és fűzőkészítő
51 542 01 0010 51 02	Ortopédiai műszerész
54 725 03 1000 00 00	Orvosi laboratóriumi technikai asszisztens
54 725 03 0100 31 01	Egészségügyi laboráns
52 725 02 0010 52 01	Boncmester
52 725 02 0010 52 02	Műtőtechnikus
52 725 02 0100 33 01	Gipszmester
52 725 02 0100 33 02	Műtőssegéd
54 726 01 1000 00 00	Rehabilitációs tevékenység terapeuta
54 726 01 0100 51 01	Gyógyfoglalkoztató
52 725 04 1000 00 00	Radiográfus
33 542 02 0001 33 01	Ortopédiai cipész

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

16 óra

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató